

FARS EDEBİYATINDA BİLİNMEYEN BİR ŞAİR

"SİRÂCÎ"

Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU (*)

Fars edebiyatında "Sirâcî" mahlasını kullanan 8 kaçar şair bulunmaktadır. Bunlar, divanları bugün de mevcut olan Sirâcî-i Sigzî (m.XIII.asır) ve Sirâcî-i Kûmrî (Sirâc-i Kûmrî, XIII) ile hayatları ve şiirleri hakkında tezkirelerde birkaç satır bilgi bulunan Sirâcî-i İsfarâyînî(XII), Sirâcî-i Balhî (XII), Sirâcî-i Horâsânî (XII), Sirâcî-i İsfahânî, Sirâcî-i Buhârî¹ ve bu makalede anlatılacak olan Sirâcî (XV) dir.

Söz konusu Sirâcî'nin; kaside, terhib-i bend, mesnevi, terci-i bend, kıta, muhammes, gazel, rubai ve müfred nazım şekillerindeki şiirlerden oluşan divanının bir yazma nüshası Nuruosmaniye kütüphanesi nu. 3826'da kayıtlı bulunmaktadır. 2500'e yakın beyiti içeren bu yazma, ilk olarak Ahmed Ateş tarafından önemli görülerek tavsif edilmiştir². Yapılan bütün araştırmalara rağmen divanından başka hiçbir kaynaktan bu şairin adı, hayatı, kişiliği ve sanatı hakkında bilgi bulunamamıştır. Burada bunun sebeplerinin neler olabileceği hususuna değinmeden önce şair Sirâcî'nin hayatı ve kişiliği üzerinde durulacaktır.

Şairimiz şiirlerinde maalesef adı, doğumu, babası ve soyu gibi noktalara açıklık getirecek ipuçları vermemektedir. Onun yaşadığı yıllar ile bulunduğu muhiti, övdüğü şahıslar, sözünü ettiği şehirler ve verdiği bazı tarihlerden hareket ederek ortaya koyabilmekteyiz. Sirâcî'nin divanında, bir müddet Sultan Şâhruh (slt. 1404-1447 m.)'a vezirlik yapmış olan ve 839/1435-36'yılında vefat eden Sayyidî Ahmed için yazdığı bir kaside bulunmaktadır³. Aşağıdaki beyitte görüldüğü şekilde de şair H.âca İsmat-i Buhârî (öl.840/1436-37)'den hayatta bulunan bir şahıs olarak söz etmektedir:

مدرتبه خواجه عصمت قطب سپهر فضل آن مرکز دوائر ادوار را سلام

"Ay rütbeli, fazilet semasının kutbu H.âca İsmate, o dairelerin ve devirlerin merkezine selam⁴ "

Şair, yine bu yılların ünlü musikînaslarından olduğu bilinen Amîr Yûsuf-i Andakânî için bir kaside yazmıştır⁵. Ayrıca Sirâcî, divanında iki yerde tarih vermektedir. Bir kadının ölümü üzerine yazdığı mersiyedeki

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Görevlisi

تحریر روزنامه فوتیئر دبیرجرخ برلرخ خاک هتندوسی و چار کرد

"Feleğin yazıcısı, onun ölüm tarihini toprak levhaya 834 yazdı.⁶"

beytiyle 834/1430-31 yılını gösterirken, bir doğum münasebetiyle söylediği manzumesindeki şu beyitle de 838/1434-35 yılını kaydetmektedir:

بود تاریخ روز مولودش هتندوسی وهنت ز هجرت سال

"Onun doğum günü tarihi Hicretin 838. yılı idi⁷"

Yukarıda verilen bilgiler ışığında şairimiz Sirâcî'nin şiir söylemekte olduğu ve dolayısıyla hayatta bulunduğunu bilebildiğimiz son tarih, 840/1436-37 öncesi bir tarihtir. Bu husustaki kanaatimizi biraz daha geliştirmek, yazma nushanın müstensihî ve istinsah tarihi üzerinde durmakla mümkün olacaktır. Sirâcî divanının müstensihî Şayh Muhammed b. Aḥmed, Aḥvâl va âsâr-i hoşnivîsan isimli eserde 831 h.de istinsah ettiği Şams-i Tabrîzî Divanındaki yazısıyla nesta'lik üstadlarından birisi olarak gösterilmektedir⁸. Aynı şahsın, Sirâcî'nin divanını 838 h. tarihinden önce yazmış olması ihtimalinin bulunmadığı yukarıda verilen malumattan anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra düzenlenen divanın, Sirâcî'nin bütün şiirlerini içerdiğini kabul edersek, onun IX/XV. asrın ilk yıllarında doğduğunu ve 850-860 h.yıllarında vefat etmiş olabileceğini tahmin etmek uzak bir ihtimal olmamalıdır.

Sirâcî'nin ailesi ve akraba çevresi hakkında bir bilgimiz yoktur. Şiirlerinden, bir yuva kurduğu, çocukları olduğu, sıkıntılar ve yokluklar içerisinde bir hayat sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bunlardan birinde şöyle demektedir:

بار عیال و بار دل از حد گذشت ونیست یاری که کم کند ز دل زیر بار بار
یک دانه حاصل نه بی قوت و هر طرف طفلان جوانک روی به رویم قطار

"Aile ve gönül derdi sınırı aştı. Yük altındaki gönlün yükünü hafifletecek bir yardımcı yok. Yemek için bir tanem yok. Etrafta ise göz yaşığı üzerime yönelmiş çocuklar⁹."

Bir oğlunu kaybettiğini de şu mısralardan öğreniyoruz:

خیال وصل تو در روزگار تنهایی انیس والد مجروح دل فکار تو باد

"Yalnızlık günlerimde senin gelişinin hayali, gönlü yaralı babanın dostu olsun¹⁰."

Şiirlerinde ayet, hadis ve peygamber kıssalarına yaptığı telmihler, kullandığı Arapça kelimeler, terkipler ile cümleler, şairimiz Sirâcî'nin en azından bir dereceye kadar tahsil gördüğünü ve özellikle Arapça bildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Sirâcî, şiirlerinde şairliğini övmesi yanında kendisinin de alim bir kişi olduğunu hatırlatır bir ifade kullanmaktadır:

همی شماری خود را یکی ز اهل شناخت ز راه لطف یکی نیز بنده را بشناسی

"Kendini daima alimlerden biri olarak kabul ediyorsun. Lütfen beni de onlardan biri olarak bil¹¹."

Manzumelerinin bir çoğunda talihsizliğini, fakirliğini ve düşkünlüğünü anlatan beyitler görülmektedir. Yardım talebinde bulunduğu bir şiirinde şöyle demektedir:

دالالم مانده چو خر در گل و پالان برینت مگر لطف شما باز رها ند زینها

"Talihim, merkep gibi semeri sırtında olduğu halde çamura batmış, sadece sizin lutfunuz onu kurtarır¹²."

Ayrıca şu beyitlerden şairimiz Sirâcî'yi çekemiyenlerin de bulunduğunu öğrenmekteyiz:

شنودم کز من بی دل کنایت حسودی گفته بر وجه شکایت
مرا چون دامن از آن کار پاک است اگر بد گفت بدخواهم چه پاک است
چه بد گوئی مرا ای حاسد شوم چو دارد آفتاب از نره معلوم

"Duydum ki, bir kıskanç kişi ben zavallı hakkında kinaye ile şikayet yollu söz söylemiş. O işle ilgim olmadığından eğer kötülüğümü isteyen kişi kötü söyleyiyse korkuya gerek yoktur. Ey uğursuz kıskanç kişi! Neden benim için kötü söylersin? Elbette güneşin zerreden haberi vardır¹³."

Şairimiz, "Lutfundan dolayı sözümü usta bir şaire nispet etmiş; Zira sözümün güzelliği usta bir şair olgunluğundadır¹⁴ .", "Ben şairler arasında ince görüşlü biriyim¹⁵ ." gibi ifadelerle birçok defa övdüğü şiirine kimsenin alâka göstermediğini şu beyitle bize anlatmaktadır:

بی رواجیش به حدیست که در رسته دهر از منتر هیچ خریدار نبرید به

"Şiirimin kabul görmeyişi o derecededir ki, dünya pazarında hiçbir alıcı bana onun kıymetini sormadı¹⁶ ."

Sirâcî'nin divanında çeşitli vesilelerle Herat ve Buhara şehirlerinden söz edilmektedir. Bu yerlerdeki ifadeler şairin, adı geçen şehirlerde ikamet ettiğini

bize gösterecek şekildedir. Daha önce sözü edilen Sayyidî Ahmed ve Amîr Yûsuf-i Andakânî ile Hâce Kanbarşâh için söylediği manzumelerde Herat'la olan ilişkisini ortaya koyan¹⁷ Sirâcî, "Salâm-nâma ba cânib-i balda-i Buḥârâ" başlıklı 52 beyitlik şiirinde kimini övgü kimini hicivle anarak 40 kadar şahsın adını sıralar¹⁸. Bu şahısların arasında Buhara'nın önde gelen isimleri bulunduğu gibi kavval, bakırcı, atar vb. meslek sahipleri de yer almaktadır. Bu durum onun Buhara ile çok yakın bir münasebeti olduğunu ortaya koymaktadır.

Timurlular döneminde yaşamış olan şairlerin ekserisinin divanında görülen Şia imamları ve Kerbela olayı ile ilgili manzumeler Sirâcî'nin divanında bulunmamaktadır. İki şiirinde ilk dört halifeyi sırasıyla anarken bunların birinde dört büyük mezhebin imamlarını, övücü ifadelerle dizelerine alır:

آیات دین به ذات امامان کشف رفیع نعمان و حنبل است و دیگر مالک و قبیع
خواهی به حشر تا بودت شافی شفیع بفرست صبح و شام بر آن سده منیع

"Dinin delilleri kendileriyle yükselen imamlar, Numan ve Hambel'dir diğeri ise güçlü Malik, kıyamet gününe kadar Şafi'nin şefaataçı olmasını dilersem sabah akşam o yüce huzura-dua-gönder"¹⁹.

Bu iki beyit onun sünnî bir kişi olduğunu göstermeye kafidir. Ayrıca ikinci beyitteki anlatım, kanaatimizce onun Şafi mezhebine bağlı olduğuna işaret etmektedir.

Sirâcî'nin şiirleri genelde sade ve akıcıdır. Bu durum daha ziyade sanat gösterme amacı bulunmayan, gönlünün sesini ve heyecanını aktaran mesnevilerinde, terhib-i bend şeklindeki mersiyeslerinde, bazı gazel ve diğer manzumelerinde görülmektedir. Bu şiirler, kolayca anlaşılmasının yanısıra halk diline yakın bazen de amiyane kelimeler barındıran bir hüviyet gösterir. Oğlu için yazdığı anlaşılabilir mersiyesindeki şu beyitler, sadeliğine güzel bir örnek teşkil etmektedir:

چه دیده ای که چومه در نظر نمی آئی	سه روز شد که ز خانه به در نمی آئی
به دست اشک روان کن اگر نمی آئی	چه رفتنت نگوئی بی دلان خبیری
خبیر نبود که رفتی دگر نمی آئی	همی رسید خبر بمبدم ز صحت تو
چه شد که دیده ام از هیچ در نمی آئی	گشاده ایم به راحت ز هر دردی دیده
دمی بپرستی حال پدر نمی آئی	پدر ز ما تم جان سوز تست غرقه به خون

"Üç gün oldu evden dışarı çıkmıyorsun. Ne gördün de ay gibi gözüküyorsun?
Nasıl gidiştir? Gönüllere haber vermiyorsun. Gelmiyorsan gözyaşının eliyle gönder.

Sihhatinle ilgili zaman zaman haber geliyordu. Gittiğin ve artık gelmeyeceğin bilinmiyordu.

Her yönde yoluna gözümü diktim. Ne oldu ki gözüme görünmüyorsun? Baban senin öldürücü matemle kedere gömülmüş. Bir an babanın halini sormaya gelmiyorsun²⁰."

Tezkirelerde IX/XV. asır şairleri için kullanılan ifadelerin açıkça ortaya koyduğu gibi Sirâcî'nin yaşadığı bu dönemde şiiri lafzî sanatlarla doldurmak bir hüner ve marifet sayılmaktaydı. Şairimiz de zaman zaman buna uyarak lafzî sanatlarla dolu, zor anlaşılır şiirler söylemiştir. Tecnîs-i nakıs, iştikak ve zü'l-kafiyeteyn sanatlarını birarada bulundurduğu bir gazeli ile beyitlerinin ilk harfini **خواجه رمضان** adından sırayla aldığı harflerle oluşturarak tevşih sanatını gerçekleştirdiği 10 beyitlik diğer bir gazeli onun bu yöndeki çabasını göstermektedir²¹. Ancak bu özellikteki şiirleri sade olanları yanında çok azdır.

Şair Sirâcî'nin bu makalede sözü edilen divanından başka bir eseri olup olmadığı bilinmemektedir. Divanının elimizdeki yazma nushasında ise, iki yerde birkaç yapraktan fazla olamayacağını tahmin ettiğimiz eksiklikler bulunmaktadır²². Bu haliyle yazma nushada sırasıyla 8 kaside, 2 terki-i bend, 3 mesnevi, 1 murabba terci, 31 kıta, 1 muhammes, 142 gazel, 38 rubai ve 12 müfred yer almaktadır.

Sirâcî Divanı, Nuruosmaniye kütüphanesinde 3826 numarada kayıtlı olup tamir görmüş meşin bir cilt içinde yer almaktadır. Eser 73 yaprak, 13.7X 22.1 (7.4 X 14) cm. ebadında, yaldız ve siyah cedvel içinde 17 satırlıdır. Güzel bir nesta'lik yazıyla istinsah edilmiştir.

Divanın başı²³,

ای ره روان راه غمت سالکان راه وی ساکنان کوی تو خامان بارگاه

Divanın sonu²⁴,

آخر دل گمراه من از تنگ دهان مقصود همین داشت که رو در عدم آورد

Istinsah kaydı ise²⁵,

تم الكتاب بعون الملك الوهاب على يد اضعف عباد الملك الصمد شيخ

محمد بن احمد احسن احواله و تجاوز عن سياته

şeklindedir.

Bu yazma nüshanın istinsah tarihi bilinmemektedir. Fakat müstensih Muhammed b. Ahmed'in istinsah ettiği Dîvân-i Şams-i Tabrîzî nushasının istinsah kaydındaki 831 tarihi²⁶ ile Sirâcî Divanında görülen 838 tarihi bize tahmin imkanı verir. Bu tarihlere göre şairle muasır olan müstensih, söz konusu divanı 838/1434-35 tarihinden sonraki bir tarihte istinsah etmiştir. Ayrıca Dîvân-i Şams-i Tabrîzî'deki yazısıyla nesta'lik üstadlarından biri olarak kabul edilen²⁷ müstensih Muhammed b. Ahmed'in bu yazma işini, 838 h. tarihine yakın yıllarda gerçekleştirmiş olması makul görülmektedir.

Timurlular devri şairleri, şiiirlerini genellikle ahenkli ve kolay vezinlerde söylemişlerdir²⁸. Bu hususta da çağdaşlarıyla aynı özelliğe sahip olan Sirâcî'nin kullandığı bahirler, kullanım oranlarıyla birlikte şunlardır; müctes % 25, remel % 24.5, hezec % 23, muzari % 16, hafif % 5, mütekarib % 4, recez % 1.5, münserih % 0.5.

Sirâcî'nin Nizâmî, Mevlana, Hâfız ve Amîr Hüsrev-i Dihlavî'yi örnek aldığı açıkca görülmektedir. Bunlardan Hâfız'ın bazı beyitlerini şiiirlerine aynen aktarmıştır. Ayrıca Hâfız'ın bir gazelini tahmis ettiği kanaatini veren "al-Muhammas" başlığını taşıyan bir manzumesi vardır. Ancak bu muhammes-te Hâfız'a ait olması gereken bazı beyitler eldeki Hâfız divanlarında görülememiştir²⁹. Bir şiiirinde de şair olmak arzusunda olan bir şahsı hicvederken şair Nizâmî hakkındaki büyük takdirini dile getirmiştir.

از شعر مجو بلند نامی کین ختم شدست بر نظامی

"Şiiirde ünlü olmayı isteme. Çünkü bu -şiiir-, Nizâmî'de son bulmuştur³⁰."

Şairimiz şiiirlerinde işlediği konular bakımından çağdaşlarından farklı bir özellik göstermemektedir. Çeşitli tabiat olaylarını, kişileri veya yapıları anlatmak için söylediği tavsif konulu manzume ve beyitler, şiiirleri içersinde önemli bir yer tutar. Aşk konulu şiiirleri genel olarak gazel ve rubai nazım şekillerindedir. Aynı konudaki beyitler diğer nazım türlerinde de dağınık olarak bulunmaktadır. Özellikle Timurlular dönemi şairlerinde yaygın olan ve sevgiliye olan bağlılığı ifade etmek için kullanılan "sevgilinin köpeği", "mahellesinin köpeği" temalı mazmunlar onun gazellerinde birçok yerde görülmektedir³¹. Allaha hamd, peygambere na't için yazdığı, kaside, mesnevi, murabba terci ve gazel nazım türlerindeki şiiirleri oldukça kabarıktır. Biri dışında kasidelerini çeşitli şahısları övmek için söylemiş olan şairin, yakınlarını veya sevdiklerini kaybetmenin üzüntüsünü taşıyan 2 terki-i bendi ile birkaç rubaisi vardır. Çok az miktarda olan tasavvufî konulu manzumelerinin yanısıra dönemindeki akıma uyararak rindâne şiiirler de söylemiştir. Kıtalarının bir bölümünde çeşitli şahısları yeren Sirâcî, şiiirlerin çoğunluğunda beyitler halinde fakirlik, düşkünlük, ayrılık, üzüntü, talihsizlik ve benzeri sebeplerle şikayetlerde bulunmaktadır. Şairimiz burada değinilen konuların dışına çıkıp tarihi olaylara, siyasî konulara ve sosyal sıkıntılara çağdaşı şairler gibi davranarak yer vermemiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; kaynak eserlerde varlığı, şahsiyeti, ve şiiirleri hakkında hiçbir malumat bulunamıyan söz konusu Sirâcî, bir yazma nushası Nuruosmaniye kütüphanesinde mevcut olan divanından edinilen bilgilere göre IX/XV.yüzyılın ilk yarısında Herat ve Buhara çevresinde yaşamış bir şairdir. Varlığının dahi bilinmeyişine ise; yaşadığı çevrenin istikrarsızlığı ve düzensizliği, birçok maddî ve manevî problemlerle karşı karşıya bulunuşu, herhangi bir saraya bağlı olmayışı ile bunlara ilave olarak şiiirlerinin ilgi görmeyişu gibi hususlar neden olmuş olmalıdır. Adını tespit edemediğimiz ve sadece Sirâcî mahlasıyla andığımız şair şiiirlerindeki gücü itibariyle çağdaşları olan Kâsim-i Anvâr (öl. 837/1433), Kâtibî-i Turşîzî (öl.838/1434), İsmat-i

Buhârî (öl.840/1436),⁵ Ârif-i Haravî (öl.842/1438) gibi dönemin önde gelen şairler arasında yer alacak seviyededir. Sirâcî Divanının çalışmamızda kullanılan yazma nüshasının tavsif eden Ahmed Ateş de, eserin başka bir nüshasına tesadüf edemediğini belirtirken, şairin devri için olduğu kadar sanatı bakımından da önemli görünmekte olduğunu kaydetmektedir³² .

<div data-bbox="155 243 611 422" style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 10px; display: inline-block;"> <p style="margin: 0;">ایمان و عمل</p> </div>	
<p>ای سنان کجاست که تو با میان کجا دردی کشان تمام تو زندان سیر همه آن منت تو فیه و کجا قرص ز ریت در صلح کجا بخشیده که زاکره لاله را کجا بنهاده بر ساطع کف صحرما و از آنکه رانی از نظرت حال تپان خدین نه از چشم نه بد کل کجا دست ارادت تو بزار از تو کجا بر خاک آستین تو خرد و اچ زمین را شمار نیار در پیک کجا شرف نکل از کت آیت سنا کسره تمام عهد افان کجا</p>	<p>ای ده روان از به نعمت ساکنان آشننگان که تو سرود ایمان مستغرق غیم عطای تو ما در دور از فیض خزان لطف تو به خراج لطف تو کرده در بازار باطن به خولای رایت به خزان صبح و شام شد یک روز از آن قبول تو وقت هر چه میل مرغ روان که در صبح خورشید را که در صبح صبح در صبح و شام این کسب شرف نهند آنرا که دهی به درین آستان تلمین نعل از همه کت در روز سر سجده با هم تو خورشید نغزان</p>

بر پرورش کار ماست	یا سینه بدو صد فکر نام اگماست
دلت ای شاخ جنابش بگردید یار	که بچو آن کنی بر من ازین پیشستم
که بر دلمت تو رفت حسرت ببار	بر مدار از من محزون نظر لطفت و کرم
ای پیش خال و نطت بر منی سواد	که مکت نامد نامم سگینی بنایم
شرح غم سودای غلط و خال با	که نکته که این است سید در علم آورد
بغزه که گمراه من از تنگ دیوان	متصد و همین دست کرد و عدم آورد
<p>تم الكتاب بعون الملك الوهاب علی يد اصنف جواد الملك الصمد شیخ محمد بن احمد حسن جواد التجاوز عن سیات</p>	
یار این دفتر نیکو تو بدار از آت	سالمی کن که گران ما با کفش اندر پناه

Notlar :

- 1 Bu Sirâcî mahlaslı şairler hakkında bkz. Adnan Karaismailoğlu, Sirâcî; hayatı, divanının tenkitli metni ve tahlili (basılmamış doktora tezi), Erzurum 1984, s.11-17
- 2 Ahmed Ateş, İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler, İstanbul 1968, s.349-350
- 3 Dîvân-i Sirâcî, Nuruosmaniye Ktp. nu.3826, y.6^a ; krş. yazarın "Sirâcî; hayatı, divanının tenkitli metni ve tahlili" isimli doktora çalışmasının tenkitli metin bölümü, s.14
- 4 Dîvân-i Sirâcî, y.24^b /8 ; tenkitli metin, s.69/3
- 5 Dîvân-i Sirâcî, y.9^b; krş. Tenkitli metin, s.24
- 6 Dîvân-i Sirâcî, y.13^a/11; krş. Tenkitli metin, s.34/43
- 7 Dîvân-i Sirâcî, y.26^b/11; krş. Tenkitli metin, s.75/8
- 8 Mahdî-i Bayânî, Aḥvâl u âşâr-i hoşnivîsân, Tahran 1345-1348 ḥş., III, 632
- 9 Dîvân-i Sirâcî, y 22^a/11-12; krş. Tenkitli metin, s.65/6-7
- 10 Dîvân-i Sirâcî, y. 11^b/5; krş. Tenkitli metin, s.30/20
- 11 Dîvân-i Sirâcî, v.23^b/12; krş. Tenkitli metin, s.66/7
- 12 Dîvân-i Sirâcî, y.9^b /2; krş. Tenkitli metin, s.24/35
- 13 Dîvân-i Sirâcî. y.17^b /13-15; krş. Tenkitli metin, s.48/12-14
- 14 Dîvân-i Sirâcî, y.18^b /1; kr^a. Tenkitli metin, 50/6
- 15 Dîvân-i Sirâcî, y.23^b /11; kr^a. Tenkitli metin, 66/8
- 16 Dîvân-i Sirâcî, y.9^a /1; krş. Tenkitli Metin, s. 22/1
- 17 Dîvân-i Sirâcî, y.6^a, 9^b, 20^bm; kr^a. Tenkitli metin, s.14, 24, 56.
- 18 Dîvân-i Sirâcî, y. 24^b; krş. Tenkitli metin, s.69.
- 19 Dîvân-i Sirâcî, y.17^a /6-7; krş. Tenkitli metin, s.46/43-44.
- 20 Dîvân-i Sirâcî, y.11^a / 2-6; krş. Tenkitli metin, s.28/2-6

- 21 Dîvân-i Sirâcî, y.31^b, 34^b; krş. Tenkitli metin, s.90, 102
- 22 Bu eksiklikler y.1^b-2^a ve y.10^b-11a arasındadır.
- 23 Dîvân-i Sirâcî, 1^b /1; krş. Tenkitli metin, s.1/1
- 24 Dîvân-i Sirâcî, 73^a / 10 ; krş. Tenkitli metin, s.240/1
- 25 "Bu kitap, bağışlayıcı Allah'ın yardımıyla, kimseye ihtiyacı olmayan Allah'ın kullarından en güçsüzü Şayh Muhammed b. Aḥmed'in eliyle tamamlandı. Allah durumunu iyi yapsın ve günahlarını bağışlasın. "Dîvân-i Sirâcî, y.73^a/ Tenkitli metin s.240
- 26 Dîvân-i Şams-i Tabrîzî, Ayasofya Kütüphanesi, k.3929
- 27 Mahdî-i Bayânî, Aḥvâl va âsâr-i hoşnivîsân, III, 632
- 28 İhsân-i Yârşâtir, Şi'ri-i Fârsî dar'ahd-i Şâhruḥ, Tahran 1354, s.143
- 29 Fazla bilgi için bkz, yazarın " Sirâcî; hayatı, divanının tenkitli metni" konulu doktora tezi, s.34-37
- 30 Dîvân-i Sirâcî, y.27^b /6 ; krş. Tenkitli metin, s.78/5
- 31 Dîvân-î Sirâcî, y.34^a / 4, 14, y.35b /8,... ; krş. Tenkitli Metin, s.99/3, 100/4, 105/2; Ayrıca dönemle ilgili bu özellik için bkz. İ. Yârşâtir, Şi'ri-i Fârsî dar'ahd-i Şâhruḥ, s.147
- 32 Ahmed Ateş, İstanbul Kütüphanelerinde Farsça Manzum Eserler, s.349